

Bacheloroppgave

Antall ord: 9686

Organisert idrett som en terapeutisk arena

Hvordan kan miljøterapeuter tilrettelegge for at utsatt unge kan få positive opplevelser i møte med idretten

Marie Tokle Havstein og Hedvig Risdal Osen

Sosialt Arbeid ved Høgskolen i Volda

2021

HØGSKULEN
I VOLDA

Gruppeerklæring

Denne oppgaven er vårt eget og selvstendige arbeid. Den tar ikke bruk av andre sitt arbeid uten at det er oppgitt, den tar ikke bruk av tekst fra eget arbeid uten at det er oppgitt, og kilder som er brukt er ført inn i både tekst og kjeldeliste på en måte som gjør at vi ikke vil få en «ufortjent rennomegevinst». Den har heller ikke vært brukt som eksamensvar eller arbeidskrav tidligere.

Vi vet at oppgaven vil bli elektronisk kontrollert for plagiat og at alvorlige brudd med 'god sitatskikk' blir behandlet som juks jf. UH-lova § 4-7 og § 4-8, 3. ledd.

I arbeidet med oppgaven er personopplysninger behandlet i samsvar med retningslinjene som er å finne i Canvas. Oppgaven inneholder ikke opplysninger som kan førest tilbake til enkeltpersoner ut over det som de har godtatt gjennom samtykke eller som er offentlig kjent.

Vi gir Høgskulen i Volda rett til å publisere oppgaven vederlagsfritt i elektronisk form.

Sammendrag

Denne oppgaven utforsker ungdom i sårbare situasjoner og deres muligheter og begrensninger for å delta i organisert idrett. Med utgangspunkt i system- og aktivitetsteori kan idrett bidra med viktige ressurser og positiv utvikling, da den kan gi ungdom som ellers har problemer med å møte samfunnets sosiale og ferdighetsmessige krav, viktig motivasjon og mestring. Denne oppgaven henvender seg spesielt til miljøterapeuter i arbeid med ungdom i sårbare situasjoner. Basert på dybdeintervju med fire fotballtrenere sikter vi å tilegne mer kunnskap om hvordan organisert idrett bedre kan inkludere målgruppen. Funn peker på at ungdomsidretten inneholder viktige sosiale og utviklingsfremmende faktorer som baserer seg på verdier vi kjenner igjen i miljøterapien. Utfordringer knyttet til deltakelse kan variere og er avhengig av politikk, klasse og kultur. Vi fant at den overordnede struktur i idretten kan være marginaliserende da den stiller krav til individuelle ferdigheter. For at idretten skal kunne inkludere ungdommer i sårbare situasjoner må en legge til rette for at de har positive opplevelser i møte med idretten. Oppgaven diskuterer hvordan å øke ungdommens forutsetning og senke idrettens krav, og konkluderer med at miljøterapeutens kan ha viktig rolle og innflytelse.

Abstract

This paper explores at-risk youth participation in Norwegian organized sports. Based on system- and activity theory may participation contribute to social resources and positive development. This could empower at-risk youth, that otherwise have difficulties meeting societal demands, motivation and self-efficacy. This paper specifically addresses environmental therapists working with at-risk youth. Based on in-depth interview with four football coaches, we aim to acquire knowledge about how organized sports better can include the targeted group. Findings indicate youth-sports contains development-promoting factors based on values recognized in environmental therapy. Furthermore, we find that the opportunities for participation may vary, depending on politics, social class and culture. Findings indicate the marginalizing sports-structure is intertwined with individual capacity and competence. In order for organized sports to better include at-risk youth, it must facilitate positive experiences with participation. This paper discusses how this could be achieved through empowering youth prerequisite and structurally decreasing of sports-organizational demands and concludes with the environmental therapeutic role regarding this.

Forord

Oppgaven markerer slutten av et treårig langt opphold ved Høgskulen i Volda. Barnevernsstudiet har gitt oss mye relevant kunnskap vi tar med ut i arbeidslivet og bidratt til en uvurderlig personlig utvikling. Bacheloroppgaven tar for seg temaet idrett da aktivitetsfaget var noe vi begge fant stor interesse i. Intervju med ulike trenere bidro til en større innsikt på arenaens struktur og deres praksis. Vi ønsker å rette en takk til trenerne, da deres åpenhet og engasjement under intervjuene har vært til stor hjelp. Vi vil også takke veileder May Cathrin og andre sosialfaglige professorer ved høyskolen for deres konstruktive tilbakemeldinger og veiledning gjennom prosessen. Og til slutt en stor takk til våre kjære venner og samboere, deres støtte har betydd mye for oss i denne perioden og i løpet av de tre årene vi har tilbragt sammen.

Volda, Mai 2021.

Innhold

1. INNLEDNING	3
Hvordan kan organisert idrett bedre inkludere ungdom i sårbare situasjoner?	5
2. KUNNSKAPSGRUNNLAG	7
2.1 Teoretisk basis.....	7
Ungdom og nettverk – en identitetsprosess	7
Aktivitetsens forutsetning for utvikling	8
Miljøterapi.....	9
2.2 Litteraturutvalg	12
«There is loads of relationships here: Developing a programme theory for sport-for-change programmes”	12
«Ikke slipp meg» - Unge, psykiske helseproblemer, utdanning og arbeid»	13
«Treneren: Konkurransen, glede, samhold og medbestemmelse?».....	13
«Aktiviteter i en miljøterapeutisk kontekst».....	14
«Sport for all? The «sport city programme’ in Norway”	14
3. METODE	16
3.1 Kvalitativ tilnærming	16
3.2 Utvalg.....	16
3.3 Anonymisering og konfidensialitet	17
3.4 Datainnsamling og utvalg	18

3.5 Lydopptak og transkripsjon	20
3.6 Gyldighet	20
3.7 Generalisering	21
3.8 Bias og posisjonering	21
4. EMPIRI	23
4.1 Aktivitetens innhold og fokusområder	25
4.2 Frafall og rekruttering	26
4.3 Sosialfaglig kunnskap i idretten	27
5. DRØFTING	30
5.1 Hvordan samsvarer idretten med verdier innenfor miljøterapeutisk arbeid?	30
5.2 Hvilke utfordringer blir fremtredende i møte med idretten? (og hvorfor er det problematisk)	31
5.3 Hvordan kan det legges til rette for at idretten gir utsatte ungdom positive opplevelser?	34
6. KONKLUSJON: HVORDAN KAN ORGANISERT IDRETT BEDRE INKLUDERE UNGDOM I SÅRBARE SITUASJONER?	39
7. BIBLIOGRAFI	41
Vedlegg 1: Intervjuguide	45

1. Innledning

Det er av interesse at barn og ungdom finner seg til rette i idretten. Deltakelse i idrett er både fysisk, psykisk og sosialt helsefremmende. Felleskapet idrettsarenaen representerer, kan bidra til sosial tilhørighet og gode relasjoner - aktiv deltakelse kan gi sunn utvikling, mestring og læringsstrategier som kan overføres til andre plattformer; som ferdigheter til å strukturere fritiden sin, sosiale ferdigheter og evner til å jobbe målrettet mot noe - også i lag med andre (Bakken A. , 2019). Potensielle overordnede samfunnseffekter av økt deltakelse blant utsatte grupper, kan gi bedre sosiale ferdigheter i befolkningen, bedre folkehelse og økt deltakelse i samfunnet og arbeidslivet (Oslo Economics, 2019, s. 30)

En dansk undersøkelse peker på at utsatte barn i mindre grad deltar i fysiske aktiviteter (Andersen & Helweg-Larsen, 2008). I «Forebygging blant barn og unge» peker FHI på at ungdomsidretten er preget av frafall, og at denne seleksjonen er knyttet til faktorer som talent, interesse og ressurser (Skogen, Smith, Aarø, Siqveland, & Øverland, 2018). Den gruppen som faller fra har større sannsynlighet for å bruke fritiden sin på digitale aktiviteter, eksperimenter med rusmiddel, er oftere involvert i regelbrudd og rapporterer en subjektiv lavere livskvalitet (Bakken A. , 2019).

Ungdom i sårbare situasjoner kan ha nytte av det idretten representerer. De kan av ulike grunner ha dårligere forutsetninger og/eller komplekse utfordringer knyttet til omgivelsene eller seg selv. De kan ha mangler på mestringsopplevelser knyttet til samfunnet eller andre systemers sosiale eller ferdighetsmessige krav, og derfor i høyere grad kan være i risiko for marginaliseringsprosesser. Det er derfor ungdom som ikke er en del av idretten, som kan ha mest nytte av den - både i individuelt- og samfunnsperspektiv.

Denne oppgaven henvender seg spesielt til miljøterapeuter i arbeid med ungdom; som miljøterapeuter/miljøarbeidere i fritidssektoren, i skole eller ved institusjon. Deres målgruppe er barn og unge i sårbare situasjoner. Intervenering i ungdomsalder kan virke forebyggende da en kan legge til rette for at de i fremtiden møter samfunnets krav og normer.

Organisert idrett i Norge defineres som fysisk aktivitet ledet av en voksen eller ung leder i regi av Idrettsforbundet. Ungdomsidretten har medlemmer mellom 13 og 19 år (NIF, u.d.). Idrettsforbundet er en frittstående organisasjon som ifølge Skille har en politisk og økonomisk særavtale med staten – dette gir de nærmest monopol på offentlig finansiering av idrett. Likevel bidrar deres interesse for konkurranse, til at ungdomsidretten er preget av et tilbud bare en brøkdel av ungdommer finner attraktive (Skille, 2004).

Barnevernsreformen som trer i kraft januar 2022 har som mål å styrke tidlig innsats og forebygging. Arbeidet skal tilpasses barn og familiers behov, ressursbruk og oppgaveløsningen i barnevernet skal bli mer effektiv (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2020). Ressursperspektivet innenfor helsefremmende og forebyggende arbeid med barn og unge med psykiske lidelser har blitt mer sentralt. Det dreier seg blant annet om å styrke barn og unges kunnskaper, ferdigheter, evne til å mestre og deres livskvalitet (Skogen, Smith, Aarø, Siqveland, & Øverland, 2018, s. 15). FHI peker på at fritidsaktiviteter kan bidra til unges utvikling, sosialisering og at ungdom er mer motivert til å drive med fritidsaktiviteter sammenliknet med andre aktiviteter (Skogen, Smith, Aarø, Siqveland, & Øverland, 2018, s. 69). Å tilrettelegge for at ungdom i sårbare situasjoner finner seg til rette i organisert idrett vil derfor kunne være i tråd med den nye barnevernsreformen og folkehelseinstituttets målsetting om kostnadseffektivitet. En kan i tillegg argumentere for at det er for «barns beste», «på barnets premisser» og «mildest effektive inngripen» – grunnverdier i barnevernet (Bunkholdt & Kvaran, 2019, ss. 27-31).

Folkehelseloven (2011, §4) pålegger kommunene å fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold, samt bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom. Trygge, gode oppvekstvilkår og forhold er derfor sentralt, det angår spesielt de med kompetanse og interesse for barn og ungdom i sårbare situasjoner. Som yrkesutøver innenfor sosialfagene har en - et særskilt ansvar å for å fremme rettigheter og gode kår rettet mot utsatte grupper i primærkommunen (Oltedal & Eide, 2015, ss. 93-94).

Idretten er utbredt i hele landet og er en sentral arena i ungdommens fritid. Denne oppgaven bygger på empirisk data fra fire fotballtreneres opplevelse av arenaen. I forskningsprosessen har vi prøvd å få innsikt i hva som gjør dette landskapet aktuelt som en terapeutisk arena. Ved

å se på mulighetene og utfordringer knyttet til idrettsarenaen, ser vi på hva som skal til for å øke individets forutsetninger og senke idrettens krav. Slik kan vårt bidrag til fagmiljøet innebære kunnskap om hvordan et samarbeid kan påvirke tilbudet og slik muliggjøre positive resultater og opplevelser for målgruppen.

Hvordan kan organisert idrett bedre inkludere ungdom i sårbare situasjoner?

«Hvordan kan organisert idrett bedre inkludere ungdom i sårbare situasjoner» er en problemløsende problemstilling (Busch, 2013, s. 36). Ved inkludering menes det at alle skal kunne ha forutsetninger for å delta. Ifølge Busch møter en ofte slike problemstillinger når en forsker på en ekstern virksomhet og utfordringer knyttet til den er, et erkjent problem. Det er lite hensiktsmessig å gå rett på løsningene, da løsningsforslaget krever en analyse av problemene.

For å få innsikt i hvorfor idrettsarenaen er aktuell som verktøy i arbeid med ungdom i sårbare situasjoner ser vi på organisasjonskulturen, strukturen, hvordan trenerne relaterer til utøverne og hvordan denne kan samsvare med verdier innenfor miljøterapien. Forskningsspørsmål én er: «Hvordan samsvarer idretten med verdier innenfor miljøterapeutisk arbeid?»

Videre undersøkes hvilke barrierer og utfordringer utsatte ungdom kan møte i idrettskulturen. Dette kan si noe om mulighetene for å tilrettelegge bedre for ungdom i sårbare situasjoner. Forskningsspørsmål to er: «Hvilke utfordringer blir fremtredende i møte med idretten (og hvorfor er det problematisk?)»

Forskningsspørsmål tre bygger på innsikten vi har fått fra den øvrige analysen og drøfter hvordan en kan legge til rette i arbeid med målgruppen og ved å påvirke organisasjonen for å møte ungdommens behov og interesse. Forskningsspørsmål tre er: «Hvordan kan det legges til rette for at idretten gir utsatte ungdom positive opplevelser?»

Problemstillingen retter seg mot miljøterapeuter og andre som har ansvaret for barn og ungdom eksempelvis i oppvekstsektoren i kommunen, fritidssektoren, skole, barnevernet og relevante samarbeidspartnere. Problemstillingen skal kunne si noe om hva vi kan gjøre for å påvirke idretten og øke forutsetningene til ungdom i sårbare situasjoner.

Forskningsspørsmålene bygger på hverandre og forskningsspørsmål tre vil derfor prøve legge opp til å kunne svare på problemstillingen.

2. Kunnskapsgrunnlag

Denne delen av oppgaven tar for seg relevant kunnskap for å forstå tematikken og sikter til å kunne svare på problemstillingen.

2.1 Teoretisk basis

Oppgaven har tatt utgangspunkt i ungdomsidretten – en forståelse av hva fasen innebærer og hvorfor målgruppen vil ha nytte av idretten bli klargjort. Videre presenteres aktivitetsteori som et utgangspunkt for målgruppens behov. Til slutt presenteres sentrale begreper innenfor miljøterapien. Den sikter til å forstå gapet mellom idretten og miljøterapeutisk arbeid og hvordan et mulig samarbeid potensielt kan gjøre arenaen mer attraktiv og mer inkluderende for målgruppen.

Ungdom og nettverk – en identitetsprosess

Denne oppgaven retter seg mot de ungdommene miljøterapeuter arbeider med. Hovedtrekkene er at de er i sårbare situasjoner og dersom de faller utenfor apparatet, kan de muligens utvikle uhelse og ha problemer med å tilpasse seg samfunnets krav. Denne forståelsen er basert på blant annet sosialpedagogiske og sosialpsykologiske teorier.

Barns utvikling foregår i en relasjonell og kulturell kontekst der barnets personlighet formes med utgangspunkt i erfaringer med seg selv i samspill med andre (Hart og Schwartz 2009) referert til i (Larsen, 2018, s. 43). Menneskers atferd og selvbylde blir i høy grad programmert gjennom andres bekreftelse og avkreftelse, relasjoner og nettverk rundt individet er derfor selve fundamentet for identitetsutvikling (Heggen, 2004). Ungdom er slik i en spesielt sårbar fase, da de ifølge Eriksson skal utvikle og forhandle om egen identitet (Bunkholdt, 2002, ss. 74-75), (Heggen, 2004). Ifølge Eriksson kan den positive grunnholdningen komme fra å vite hvem og hva en er (Bunkholdt, 2002, s. 72). Da relasjoner og nettverk er en viktig byggestein

i forståelsen av selvet, er miljøterapeutens oppgave å legge til rette for at flest mulige av de er positive.

Marginaliseringsprosesser er viktig i forståelsen og derfor yrkesutøvelsen i sosialt arbeid. Teoretisk grunnlag er bygd på flere faktorer i oppveksten som fravær av signifikante andre, resultat av stigmatisering og selvoppfyllende profeti, risikofylte identitetsforhandlinger og et kompetanseorientert samfunn der definisjonsmakt er forbeholdt de med sosioøkonomisk status. Likevel argumenterer Heggen (2004, ss. 132-138) for at livsløpsperspektivet viser høyest evidens på at marginaliseringsprosessene er preget av en rekke heldige og uheldige sammentreff.

Ungdommens nettverk og relasjoner er med å forme deres identitet, det gjør ungdomsfasen risikofyllt.

Aktivitetens forutsetning for utvikling

Denne teorien er basert på Säfvenbom (2005) og Holm & Kvaran (2012), og vil kunne si noe om betydningen av aktivitetsteori i arbeid med ungdom i sårbare situasjoner/risiko. Ifølge Bunkholt kan individer som opplever at de har liten sosial, kulturell eller økonomisk status oftere sitte med en følelse av at de ikke mestrer noe som kan gå utover tiltroen deres ovenfor dem selv og dermed evnen til å jobbe målrettet mot noe (Bunkholdt, 2002, s. 163).

Dersom en bruker sin fritid på selvinvolverte aktiviteter som ung, kan dette minske sannsynligheten for marginalisering og psykisk uhelse i fremtiden. Dette begrunnes i at selvinvolverte aktiviteter forutsetter handlinger – og det å handle er grunnlaget for at all utvikling skal forekomme (Säfvenbom, 2005, s. 77). Dersom en opplever aktiviteten som meningsfull og positiv gjennom resultat eller mestring vil en finne motivasjon til å handle i samsvar med aktiviteten. Dette kan gi viktig kunnskap og motivasjon til å sette i gang nye aktiviteter fordi en får bedre selvbilde og større tro på seg selv (Holm & Kvaran, 2012, s. 78).

Det er bevist at den fritidsatferd og aktivitetsmønstre en har som ung også kan bli med inn i voksenlivet (Säfvenbom, 2005, s. 70). Denne aktivitetsteorien kan ifølge Leontjev forklares med at mennesket er subjekt og objekt på samme tid - det påvirker sine omgivelser og utvikler seg som følge av den (Holm & Kvaran, 2012, s. 79).

En kan skille på «må» og «lyst» aktiviteter. «Må» aktiviteter kan knyttes til for eksempel skolearbeid, mens «lyst» aktiviteter ofte inngår i fritidskonteksten. (Holm & Kvaran, 2012, s. 84). Dersom en ikke finner motiv til å samsvare og gjennomføre aktiviteten når den blir utfordrende, finnes det ingen motivasjon. Utviklingsbehovet står sterkt i menneskets drivkraft, men for å klare å utvikle seg må aktiviteten være passe utfordrende, slik at en får en mestringfølelse knyttet til gjennomførelsen av den. Dette er hva Vygotsky legger i den nærmeste utviklingssonen (Skodvin, 2012). Dette gjør ifølge Holm og Kvaran (2012) fritidsaktiviteter til en fin og effektiv måte å arbeide med barn og unge på, gjennom den kan en bygge både relasjonen og legge til rette for utvikling.

Aktiviteter er en forutsetning for utvikling, og derav endringsprosesser.

Miljøterapi

Vårt mål for oppgaven er ikke å vurdere i hvilken grad trenere arbeider miljøterapeutisk, men å bruke sentrale begrep og forståelse innenfor moderne miljøterapien til å trekke linjer mellom rollen og handlingsgrunnlaget til en trener i ungdomsidretten og miljøterapeuten. Dette kapittelet tar derfor for seg miljøterapi og sentrale begrep innenfor den.

Miljøterapien baserer seg på psykologiske forhold som utløser og opprettholder psykisk lidelse og hva som fremmer individets psykiske helse med utgangspunkt i mellommenneskelige relasjoner og innenfor rammen av individets biologiske og sosiale forutsetninger (Skårderud, Haugsgjerd, & Stänicke, 2018, s. 212). Miljøterapien er sammensatt av to begreper; miljø – omgivelsene de fysiske rammene og mennesker som samhandler med brukeren, og terapi – som er gresk og kommer opprinnelig noe i retning av å

reparere. På norsk bruker vi ofte terapi i ulike sammenhenger, men på overordnet nivå blir den forstått som symptomlindring ved psykiske lidelser og plager – og læring, mestring og personlig vekst i barnevernstjenester (Bakken & Løkke, 2020, s. 40).

Miljøterapeutens handlingsgrunnlag bygger på kunnskap innen tilknytningsteori og utviklingsteori og nettverksteori (Olkowska & Landmark, 2016, s. 25), den bygger på en etisk forståelsesramme knyttet til spenningen mellom nærhet og klientens behov for rom, og gruppedynamikken og miljøet i individets systemer og ved behandlingsenheten (Skårderud, Haugsgjerd, & Stänicke, 2018, s. 208).

Historisk har miljøterapien i større grad vært basert på patogenetisk forståelse av helse. Miljøterapiens opphav var på psykiatriske sengeposter der en så en kopling mellom pasientens isolasjon og sykdomsbilde (Skårderud, Haugsgjerd, & Stänicke, 2018, s. 209). I oppgaven tar vi utgangspunkt i Larsens (2018, ss. 24-25) forståelse av at miljøterapiens primæroppgave er «å skape muligheter for barn og unge i sin situasjon kan arbeide med sin forandring og utvikling».

Miljøterapi krever en struktur på behandlingsenheten; dette innebærer forutsigbare aktiviteter, roller, regler og prosedyrer. Miljøterapeuten må alltid foreta fortløpende refleksjon over det en opplever, hen bør bruke tid på å drøfte dilemmaer og frustrasjoner med personalgruppen, innenfor miljøterapeutiske rammer er veiledning et viktig hjelpemiddel for at miljøet ikke skal stagnere (Skårderud, Haugsgjerd, & Stänicke, 2018, s. 208).

Vi er interesserte i relasjonen mellom ungdommen og miljøterapeuten, da den terapeutiske effekten ofte er sterkt knyttet til denne. I følge (Skårderud, Haugsgjerd, & Stänicke, 2018, s. 215) bruker en gjerne hele sin personlighet i møte med pasienten, enten vi reflekterer over det eller ikke. Sentralt i forståelsen av å bygge en relasjon er hjelperens evne til å skape trygghet, være aktivt lyttende til pasienten, være anerkjennende og empatisk.

Som miljøterapeut arbeider en med systemer (Olkowska & Landmark, 2016, ss. 51-52). Miljøterapeuten er opptatt av samhandling mellom individer og menneskelige problemer, hvordan de oppstår, opprettholdes og løses. Dette gjør systemteorien spesielt interessant i

arbeid med ungdom i sårbare situasjoner. Ungdommene er i flere systemer, som ungdomssystemet, skolesystemet, familiesystemet og fritidssystemer. Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell er systemisk da den ser individets utvikling i relasjon med dens omgivelser (Gulbrandsen, 2006, s. 51). Denne forståelsen er sentralt i miljøterapeutisk arbeid. Baktanken med modellen er å forstå hvordan miljøterapeuten kan legge til rette for positiv utvikling ved å ta utgangspunkt i et system, og at individet tar med seg holdning og atferd inn i de andre systemene. I tillegg kan en tenke seg at dette kan gi flere heldige sammentreff i livssituasjoner/systemer som ellers er preget av uheldige.

Miljøterapeuten prøver å fremme situasjonene (*helsefremmende*) til ungdommen, og kan arbeide *forebyggende* på flere nivå for å bedre forutsetningene til barn og unge. Når det er kommunens ansvar (jf. folkehelseloven) å legge til rette for befolkningens helse, trivsel, ved å fremme sosiale og miljømessige forhold har de med kompetanse på barn og unge, sysselsatt i kommunene et samfunnsmandat, de har dermed et ansvar til å undersøke og påvirke faktorer som kan spille inn på de unges levekår. Dette gjør at miljøterapeuter ofte må arbeide *tverrfaglig/tverrprofesjonelt*.

2.2 Litteraturutvalg

Dette kapittelet tar for seg relevant litteratur. Vi har studert alt fra idrettens organisasjonskultur, sosialgeografiske forskjeller i deltakelse samt idretten og trenerens betydning i fritidskonteksten. Litteraturen vi har valgt frem ser på muligheter fra ulike perspektiver og tydeliggjør behovet for - og utfordringene knyttet til sårbar ungdoms deltakelse og opplevelse av idretten.

«There is loads of relationships here: Developing a programme theory for sport-for-change programmes»

I denne artikkelen tar Coalter (2012) for seg forskning som prøver å måle hvor effektive idrettstiltak rettet mot utsatt ungdom er. Coalter påpeker at investering i idrett for utsatte grupper er basert på dens potensielle mulighet til å bygge «karakter» der ærlighet, integritet og pålitelighet kan bidra til å utvikle selvdisciplin, utsette tilfredsstillende behov og gi økt positiv moralsk resonnement. Coalter peker videre på at det er den sosiale prosessen i deltakelsen som kan gi de viktige resultatene og ikke aktiviteten i seg selv. Å ta og opprettholde valg krever endring i deltakernes resonnement (som verdier, tro, holdninger og logikk). Dette resonnementet kombinert med deltakerens ressurser og programmets mekanisme er hva som kan gjøre idretten effektiv. En må derfor ikke prøve å forstå resultatene ut ifra aktiviteten i seg selv, men heller programmets mekanismer. Mekanismene handler i høyere grad om hvordan aktiviteten bidrar til å skape og bygge motstandsressurser som muligheter til å utvikle en følelse av trygghet, utfordrende og interessante aktiviteter, opplevelser og situasjoner som får ungdommene til å føle tilhørighet, sosial støtte fra voksne, muligheter til å påvirke og ta beslutninger, muligheter til å utvikle ferdigheter knyttet til lederskap, muligheter til å være frivillig og bidra i samfunnsarbeid.

«Ikke slipp meg» - Unge, psykiske helseproblemer, utdanning og arbeid»

For å forstå deltakelse og utenforskap ønsker vi målgruppens perspektiver og mulige konsekvenser av ekskludering og inaktivitet. Rapporten til Anvik & Gustavsen (2012) er basert på et tidligere oppdrag fra Arbeids- og Velferdsdirektoratet. Rapporten ønsker dypere kunnskap rundt unge voksne som står utenfor arbeidslivet. Artikkelen tar for seg subjektive opplevelser fra målgruppen, og kommer frem til at fellestrekk ofte var knyttet til en opplevelse av utenforskap i barne- og ungdomsårene. Historiene var preget av mobbing og/eller ensomhet, noe som kan ha gitt konsekvenser for de i voksenlivet. For eksempel kunne 80 prosent av de som ble intervjuet rapporterte om sårbare situasjoner knyttet til psykisk sykdom. En kan tolke at rapporten peker på et større behov for tidlig intervensjon.

«Treneren: Konkurransen, glede, samhold og medbestemmelse?»

Rapporten er skrevet av Ørnulf Seippel basert på data fra idrettslagundersøkelsen 2000. I rapporten tar han for seg trenerens rolle i idretten. Denne kunnskapen kan være nyttig for å forstå hvordan trenerne kan påvirke idrettens innhold og praksis samt hvilken innflytelse hen har på ungdommen. Seippel peker gjennom rapporten på at trenerne har en sentral rolle for hva aktiviteten innebærer og utøvernes trivsel og utvikling. Han påviser flere rolleforventninger til treneren. Idretten skal være trivelig, sosialt, lærerikt, fysisk og mentalt sunt. Seippel peker på at norske trenere innfrir på forventningene. De oppfattes som gode når det gjelder sosiale dimensjoner og på trening og instruksjon, men klarer ikke legge til rette for utøvernes innflytelse og beslutningstaking.

«Aktiviteter i en miljøterapeutisk kontekst»

Simensen (2016) tar for seg aktivitetsvitenskapen og argumenterer for at det er gode miljøterapeutiske virkemidler og ressurser i aktivitetens prosesser, og at kunnskapen kan bidra til en kvalitetssikret yrkesutøvelse. Dette fordi aktivitetsfokus er basert på inkludering og tilrettelegging slik at en kan delta til tross for ulike forutsetninger. Simensen peker på særlig tre forhold ved utformingen av aktivitetene. Den er for det første preget av en struktur, lite påvirket av tilfeldigheter, men farget av kultur. Ungdommene kan derfor resonnerer aktiviteten med arenaen (a sense of place) som inneholder felleskap, tilknytning og identitet. Videre tar Simensen for seg kompetansen at ungdommen utvikler seg i samsvar med egne behov og omgivelsenes krav, noe som kan bygge sosiale ferdigheter og gi økt sosial kapital samt handlingsberedskap. Til slutt peker Simensen på “mening” ved aktiviteter, dette kan blant annet gi økt livskvalitet, og knyttes til overføringsverdier til andre arenaer i livet.

«Sport for all? The «sport city programme’ in Norway”

Artikkelen skrevet av Eivind Skille (2004) og må sees i lys av at den er fra 2004. Artikkelen trekker frem de lange linjene mellom politisk forhandling og beslutningstaking via implementering av verktøyene, ned til aktivitetene som - passer eller ikke passer - ungdommers individuelle krav. Norges idrettsforbund har en særavtale med staten og har i stor grad oppfylt den idrettslige offentlige rollen i Norge som en paraplyorganisasjon. De har dermed nærmest monopol til offentlig finansiering av idrett.

Det positive bak idrettsforeningen er at det finnes tilbud over alt, likevel bærer det konvensjonelle idrettsfeltet i Norge preg av at store deler av den, utgjøres av personer med preferanse for konkurranseidrett. Dette går på bekostning av politiske og idrettslige ambisjoner om å være et tilbud for alle.

Skille refererer til empirisk forskning fra byene som hevder at unge *ønsker* å delta i sport og fysiske aktiviteter, men at de ikke finner tilbudene attraktive grunnet mangelen på

fleksibilitet. Alternativ til den tradisjonelle konkurransepreget aktivitet blir ikke gitt - Slik hevder Skille at idrettsorganisasjonene har marginalisert alternativ idrett og mulighetene til å delta.

I artikkelen ser han på resultatet av regjeringens erkjennelse av manglende rekkevidde på de eksisterende tilbudene, ble «Sport City» programmet etablert som en underleverandør av de eksisterende idrettsorganisasjonene. Initiativene ble sortert etter tre brede typologier; aktiviteter for bestemte grupper (rettet til blant annet innvandrerkvinner/utsatte ungdommer), lavterskel tilbud (rekrutterings økter med lavterskel og frafall-beskyttelse) og til slutt økt tilgang på arenaer med muligheter for egen engasjert aktivitet. Skille stiller seg spørrende til hvorvidt disse var gode nok alternativer til de eksisterende arenaene; lavterskeltilbudet, for eksempel, var i høyere grad knyttet til økonomiske fordeler for de rekrutterte, men strukturen forble relativt lik. Skille hevder at de «ekte» alternative bør ta hensyn til de vanene de resterende ungdommene er interessert i, som tradisjonell og “vanlig” idrett ikke makter å møte.

3. Metode

«Metodologi» er grunnleggende metoder som tas i bruk for å oppnå kunnskap (Busch, 2013, s. 51). Vi søkte kunnskap om hvordan organisert idrett bedre kan inkludere ungdom i sårbare situasjoner. Datainnsamlingen er i samsvar med tillatelse gitt fra NSD 12.01.2021 for prosjekt med referansekode 797431. Dette kapittelet tar for seg metodene benyttet i forskningsprosessen og kan si noe om gyldigheten av våre funn.

3.1 Kvalitativ tilnærming

Vi ønsket å få innsikt i organisert idrett for å få kunnskap rundt hvilke muligheter og utfordringer som finnes ved ungdomsarenaen og hva en som miljøterapeut må ta hensyn til når en vurderer å benytte arenaen som terapeutisk verktøy. Grunnet begrenset tid, ressurser og størrelsen på oppgaven har vi benyttet dybdeintervju som instrument for innhenting av data. I følge Merleau-Pontys (1962), kan en prøve forstå all vitenskapelig teori og forklaringer som sekundære uttrykk for fenomener en forholder seg til (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s. 31).

En kan ikke «kjenne en livsverden» (Levin & Ellingsen, 2015, s. 120), men en kan prøve å kommunisere en gjensidig forståelse som i denne prosessen er av trenerens rammer og praksis. Dette er en kvalitativ tilnærming og blir ofte benyttet i samfunnsforskning. Metoden prøver å søke forståelse med nærhet til det eller de en forsker på, fokuset blir slik satt på informantenes forklaringer, opplevelse og meningsdanning (Tjora, 2017 s.24). Slik prøver vi å få innsikt fremfor oversikt.

3.2 Utvalg

Forskningsprosjektet på organisert idrett er grunnet oppgavens omfang begrenset til ungdomsfotballen. Vi får dermed ikke en helhetlig forståelse av idrett som fritidskontekst for

unge i sårbare situasjoner. Det ville også vært gunstig å fått innblikk i miljøterapeuter som arbeider med målgruppen, samt målgruppens perspektiv på hva de opplever som mulige begrensninger for deltakelse. Grunnet omfang og prosjektets tillatelse er vi dog begrenset.

I forbindelse med oppgaven har kontaktet fire klubber som representerer mulige geografiske og sosiale forskjeller. Dette for å undersøke om arenaens muligheter og utfordringer er knyttet til omgivelsene og/eller andre faktorer. I etableringen av kontakten forklarte vi at vi var interessert i de sosiale faktorene ved arenaen, strukturen og hvordan omgivelsene påvirker deres rolle. Dette var et strategisk utvalg fordi de kan uttale seg på en reflektert måte om deres opplevelser knyttet til idrettsarenaen (Tjora, 2017, s. 130). Vi forklarte at vi ville intervju trenere for G15/16. Ledere ved klubben henviste oss så videre til trenere som møtte disse kriteriene. En slik kontakt er kategorisert som “snøballmetoden”, til tross for at utvelgelsen er basert på våre kriterier, kan funn være preget av at lederne henviste oss til trenere som best kan svare på prosjektets interesser eller trenere som muligens representerte klubbens interesser (Thagaard, 2018, s. 56). Grunnet forskningens fokus på trenerens opplevelse og ikke på klubben, er det dog sannsynlig at de muligens rettet seg mot våre interesser.

3.3 Anonymisering og konfidensialitet

Grunnet prosjektet og problemstillingens natur fant vi det lite relevant å omtale dem med personopplysninger. Navn, klubb og tilhørighet til kommune er derfor anonymisert. Vi tolker det slik at data og funn ikke lider av dette valget (Tjora s. 177), fordi det har liten relevans for å forstå funn og analyse. I innhenting av materiale var vi bevisste på å styre unna sensitiv informasjon knyttet til informantene og utøverne ved laget, vi har derfor ikke opplevd etiske dilemmaer knyttet til midlertidig oppbevaring av materiale. Likevel kan en diskutere hvorvidt trenerne er sporbare grunnet forfatterens ønske om å skape et bilde av hvordan arenaen kan være påvirket av ulike faktorer. I tillegg er trenerens bakgrunn og forskningens avgrensning til idrett og årstrinn viktig for relevansen av dataen. Ifølge Pettersen (2009) må en ta hensyn til anonymitet uten at det går på bekostning av hvordan resultatene lar seg formidle (Tjora 178-179)

Vi gjorde det klart for trenerne i forkant at de vil bli anonymisert, dette kan ha bidratt til at informantene snakket mer åpent og fritt. I oppgaven refererer vi til representantene fra storbyen for A1 og A2, mens trenere fra ulike bygder som B1 og B2.

Tjora (2018, s178) viser til at all forskning hviler på tillit mellom forsker og den som forskes på. Vår forskningskontekst var rettet mot informantenes opplevelser og de kunne selv velge hva de ønsket å dele og eventuelt utelate. Med tanke på at forskningen bar preg av “grove trekk”, og mindre interesse av spesifikke muligens sensitive temaer samt prosjektets valg om anonymisering, oppfatter vi at tilliten mellom forsker og de som ble forsket på ble opprettholdt.

3.4 Datainnsamling og utvalg

Vi søkte kunnskap om mulighetene og utfordringene knyttet til organisert idrett som verktøy for barn i sårbare situasjoner. For å få en slik innsikt var det hensiktsmessig å gå i dybden på arenaens struktur, hvordan trenerne oppfatter sin relasjon til utøverne og utøverne imellom, hva som former og påvirker arenaen og hvilke fokusområder de har og mulige grunner til frafall. Vi har også tatt for oss spørsmål knyttet til et eventuelt tverrfaglig samarbeid. For å finne ut av dette har vi hatt fire semistrukturerte dybdeintervju. En intervjuguide [vedlegg 1] har hjulpet oss gjennom tema og spørsmål knyttet til de. Interaksjonen kan kategoriseres som asymmetrisk da samtalen vekslet mellom fullstendige formulere åpne spørsmål og en mer uformell samtale (tjora), preget av anerkjennelse og nysgjerrighet. Åpne spørsmål gir rom og oppfordrer informantenes til å gjøre egne tolkninger og formulere svar de finner relevant for undersøkelsen (Tjora 114). Intervjuguiden oppleves som nyttig, men kan også være en distraksjon i søken etter den frie og uformelle samtalen.

Dybdeintervju kan påvirke hvilken datamaterialet og også analysen. Dette grunnet at svarene de gir kan være fargelagt av flere eksterne faktorer hos intervjuobjektet som humør, hva de føler og opplever i øyeblikket, deres omgivelser samt forskernes tilstedeværelse og bakgrunn og interesseområde. Funn kunne vært mer nyansert og derfor gyldig, dersom vi i tillegg til dybdeintervju hadde observert på arenaen.

Intervjuene foregikk over Zoom - et digitalt kommunikasjonsverktøy som tillater oss å tolke det audio-visuelle uttrykket i samsvar med det verbale. Plattformen var nyttig da den sparte oss for tid og ressurser knyttet til reise, verktøyet var også ønskelig og forventet grunnet Covid-19. Å benytte seg av digitale plattformer kan virke upersonlig, dessuten er det en høyere risiko for “støy” i kommunikasjonskanalene.

Informant	Dato	Lengde
By - A1	23.03.21	71 min
By – A2	24.03.21	65 min
Bygd – B1	19.03.21	70 min
Bygd - B2	31.03.21	66 min
Totalt		4t 32min

TABELL 1 VISER EN OVERSIKT OVER GJENNOMFØRINGEN OG LENGDEN PÅ INTERVJUENE.

3.5 Lydopptak og transkripsjon

Vi gjorde informantene bevisste på at vi tok lydopptak i forkant av intervju, og hvordan materialet skal behandles og benyttes i oppgaven. Etter retningslinjer fra prosjekt tillatelsen skal all data slettes innen 30.06.2021.

Å benytte seg av lydopptak gav oss mulighet til å fokusere og ha et høyere nærvær under intervjuet. Samtidig hviler ikke empirien på hukommelse eller fortløpende notater (Tjora, 2017, s. 166) For å unngå uheldige situasjoner som tap av materiale brukte vi to opptaksenheter.

Intervjuene ble siden transkribert i programmet *MAXQDA* presis form med de visuelle uttrykkene slik vi husket de. I en samtale med fri flyt fant vi at intervjuobjektene hadde en tendens til å uttale ufullstendige setninger, for eksempelvis ta opp igjen temaer fra tidligere uttalelser eller parallelle opplevelser. I følge (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s. 43) vil en presis transkripsjon derfor gjøre materialet mer helhetlig.

Transkripsjonen ble videre brukt til å tyde relevante funn. I analyseprosessen var programmet nyttig da den tillater en å lage koder og kategorisere intervjuobjektens uttalelser. Bakgrunnen til å foreta en analyse av datainnsamlingen er for å kunne dokumentere og reflektere over ulike forhold ved empirien. På den måten kan vi bli bevisst på eventuelle kode valg og prosesser, fremvoksende mønstre og hvordan prosessen tok form for å få svar på vår problemstilling (Saldaña, 2013, s. 41).

3.6 Gyldighet

Tjora definerer gyldighet som «En logisk sammenheng mellom prosjektets utforming og funn, og de spørsmål man søker å finne svar på» Tjora (2017, s. 231). Forskningsprosessen har naturligvis gitt oss økt kompetanse og forståelse for idretten som arena for unge i sårbare situasjoner. Knyttet til denne kompetansen har problemstillingen og strukturen av oppgaven

blitt noe justert for best å svare på miljøterapeutens rolle og derav gi økt kvalitet til det sosialfaglige feltet. Dybdeintervjuets åpne struktur og innholdet gav oss imidlertid data til svare på nettopp dette. Justeringen påvirker dog ikke tolkningen av materiale, men en kan reise etiske spørsmål knyttet til prosessen, informantenes bidrag/kontekst.

Metodiske valg i forbindelse med undersøkelsen vil påvirke gyldigheten og troverdigheten på oppgaven (Busch, 2013, s. 61). Bevisste valg knyttet til innhenting av data og en transparent kommunikativ gyldighet med oppgavens publikum, gjør de i stand til selv å være reflekssive over dens kvalitet.

3.7 Generalisering

Oppgaven er naturalistisk generaliserbar da vi tilnærmet oss trenerens personlige erfaringer og opplevelser knyttet til arenaen og deres rolle. Vår oppfatning er at det finnes personlige variasjoner i opplevelse og praksis mellom trenere, men at kulturen oppleves nokså lik. Faktumet at data er basert på fire trenere svekker muligens generaliserbarheten. Likevel er det som litteraturen viser til, også erkjente problemer knyttet til organisert idrett som helhet. Derfor ser vi at deler av de objektive forholdene muligens kan være overførbare. Vi streber dog gjennom prosjektet å være så transparente og kritiske at leseren selv får en indikasjon på om kunnskapen kan generaliseres til andre områder. Publikum bør derfor selv vurdere om kunnskapen kan gjelde for andre arenaer med risiko for å “*Marginalisere betydningen av generaliseringen i samfunnsforskningen*” (Tjora 2017. s 140).

3.8 Bias og posisjonering

Som forsker vil vi ikke stille nøytral til det vi forsker på da vi har et naturlig engasjement og forhold til idrett og kultur, både som tidligere deltakere av den og som subjekter i et samfunn der idrettskulturen er sentral. Det vil derfor ikke være mulig å unngå at vi har følelser og holdninger knyttet til den. Vi har dog prøvd å være objektive og bevisste over egne fordommer. Videre er forfatterne i en posisjon med spesiell interesse for sårbare grupper og deres muligheter og begrensninger for en bedre livskvalitet. Denne posisjonen kan være fremtredende i vår nysgjerrighet, påvirkning og tolkning av materialet. Vår posisjon med

underliggende hypoteser, forventninger og følelser knyttet til tema og mulige resultater kan svekke validiteten og gyldigheten til oppgaven.

4. Empiri

I dette kapittelet fremlegges funn basert på fire dybdeintervju med fotballtrenere for G15/16. Vi søkte kunnskap om mulighetene for å benytte etablert organisert idrett som en arena i arbeid med ungdom i sårbare situasjoner. Gjennom analyse av relevant datamateriale har vi organisert hovedfunn i samsvar med forskningsspørsmålene; etter aktivitetens struktur og innhold, arenaens utfordringer og forskjeller, og til slutt funn relevant for å diskutere et mulig samarbeid.

	A1	A2	B1	B2
Klubbens beliggenhet	Bydel i storby	Bydel i storby	Bygd	Bygd
Fritidstilbud og fasiliteter	Bredt og mange både i bydelen samt tilknytningen til storbyen	Bredt og mange både i bydelen samt tilknytningen til storbyen	Få fritidstilbud	Bredt og mange fritidstilbud og fasiliteter i forhold til kommunens størrelse
Lagene trenerne trenerer	Lavterskeltilbud G16	A -lag G15 men der de fleste får prøve seg på de ulike lagene	A-lag G16 men der de fleste får prøve seg på A laget	Toppet A-lag G16 (med to års trinn)
Periode som trener for gruppen som nå er G15/16	Relativt ny trener for gruppen	Relativt ny trener for gruppen	Vært trener for laget i flere år	Vært trener for laget i flere år.

TABELL 2 VISER TIL MILJØMESSIGE LIKHETER OG ULIKHETER. KONTEKSTEN KAN BIDRA TIL Å FORSTÅ HVORDAN ULIKE EKSTERNE FAKTORER PÅVIRKER ARENAENS BETYDNING OG INNHOLD.

	A1	A2	B1	B2
Bakgrunn	Ungdomsleder	Startet som foreldretrener	Startet som foreldretrener	Startet som foreldretrener
Erfaring som trener og kurs i forbindelse med trenerrollen	Spilt fotball selv og er relativt ny i trenerrollen C-Lisens Ungdomstrener; dvs. Ungdom som trener ungdom	Vært fotballspiller selv og har 18 år med trenererfaring C – lisens (samt ekstern trener utvikling)	Spilt fotball selv og har flere år med trenererfaring. Grasrotkurs der de ulike modulene går på alder. Har trenerveilednings-utdanning	Vært fotballspiller selv og har 12 år med trenererfaring B-lisens
Hvor representativ treneren er i forhold til andre trenere ved klubben (basert på trenerens egne ord)	Nokså representativ: - Grunnet annet engasjement ser A1 ungdommene mer enn andre trenere i klubben. - Mange unge trenere - Har en tilsvarende lik filosofi spesielt i forhold til de sosiale verdiene av idretten, samt skape gode relasjoner og tillit.	Litt representativ: «det er jo masse forskjellige trenere» B2 opplever at hva de andre trenerne sier/mener og praktiserer ikke samsvarer	Nokså representativ «Vi er nok ganske like» «men jeg er over snittet engasjert»	Nokså representativ: «Veldig lik i forhold til engasjement osv.» «men ulike personligheter» «jeg er kanskje en av de ivrige»

TABELL 3 VISER TIL TRENERENS BAKGRUNN OG ERFARING OG I HVILKEN GRAD DE VIL SI DE ER EN TYPISK/ATYPISK REPRESENTANT FOR KLUBBEN. DENNE INFORMASJONEN KAN HJELPE LESEREN DANNE ET BILDE AV TRENERENS INTERESSE OG OPPFATTELSE AV ARENAEN OG EGEN PRAKSIS.

4.1 Aktivitetens innhold og fokusområder

For å forstå idrettens rolle i miljøterapeutisk sammenheng er det relevant å studere hvordan treneren vektlegger idrettens sosiale- og utviklingsfremmende aktiviteter, inkludert den sosiale relasjonen treneren utvikler til utøverne.

Analyse av datamateriale gav oss en generell forståelse om at alle trenerne var opptatt av at miljøet skal være trygt og forutsigbart. For A1 var det viktig å «*skape relasjon, tillit og skape samhold*». B2 uttrykte: «*det som er viktig her da, er jo å treffe gruppa og treffe hver enkelt og skape tillitsforhold*». Trenerne var også generelt opptatt av en positiv og god relasjon til utøverne og at spillerne følte seg anerkjent. Dette kom spesielt godt til uttrykk i intervjuet med A1 – en ung trener som fungerte «*som en storebror egentlig*»: Vi «*tenker mest på selvbildet og selvtilliten de har*». Dette bygger han gjennom små kommentarer som «*bra jobba – gjerne 10 ganger i løpet av en trening*». Både A1 og B1 uttrykte viktigheten av en god relasjon og å «se» utøverne spesielt på dårlige dager. Funn kan peke på at ungdomsidretten inneholder *taus* kunnskap; det kan vise seg at fokus på forutsigbarhet, trygghet, samhold, personlig utvikling og relasjoner er gunstig også for sportslig utvikling. A1 som lærerstudent bekrefter for eksempel likhetstrekk mellom pedagogikk og fotball: «*man får fagbegrepene – og man kan begrunne hvorfor man gjør slik*».

Videre finner vi at alle trenerne regulerte utøvernes språk og atferd. B2 brukte i den sammenheng lagkameratbildet; «*de trenger ikke være bestevenner, men skal vi fungere i lag på en fotballbane må vi være greie med hverandre*». A1 kunne i tilfeller han så nedverdiggende oppførsel gi individet en «*sjefsrolle*» - ved å henvende seg til han og gi han et ansvar for å løfte opp de mindre flinke spillerne. Både B1 og A2 hadde nulltoleranse for dårlig og nedverdiggende atferd rundt andres prestasjoner. Å opptre godt og behandle andre med respekt var noe trenerne så på som en overføringsverdi.

På spørsmål om utøverne hadde innflytelse på aktivitetens innhold og struktur forklarer de at det utføres spillertal fra en til tre ganger i året. Utøverne hadde ifølge B2 ingen direkte innflytelse, men trenerne var opptatt av å fremkalle «*smil og at det skal være gøy på trening*», og «*Nei, det har de ikke – vi lager opplegg for dem – men vi ser jo fort hva de synes er gøy og*

hva de får noe ut av» (A2). Hadde det vært opp til utøverne ville de ifølge A1 «spilt hele tiden ikke sant – de hadde ikke fått trent noe særlig». Både A1, B1 og B2 hadde bevisst en streng trenerstil og stiller krav til oppmøte, fokus og innsats på treningene.

Hvordan aktiviteten er organisert og hvordan treneren relaterer til utøverne kan sorteres i etter tre hovedfunn. 1) ungdomsidretten inneholder viktige sosiale og utviklingsfremmende faktorer basert på forutsigbarhet, trygghet og fokus på miljø og relasjoner - 2) Trenerne regulerte utøvernes språk og atferd, og 3) aktiviteten er preget av en ovenfra -og ned strategi. Trenerne organiserte aktiviteten og var klar på at utøverne hadde liten direkte innflytelse.

4.2 Frafall og rekruttering

Vi lurer på hvilke utfordringer og muligheter det finnes i å skulle benytte arenaen som utgangspunkt for endringsarbeid. Vi har derfor undersøkt hva trenere tror er grunn til frafall, hva arenaen betyr for lokalområdet, hva som kjennetegner utøverne ved arenaen og hvordan de/arenaen stiller seg til nye medlemmer.

Intervjuobjektene stiller seg delvis positive til nye medlemmer i ungdomsidretten. B1 sier at til tross for at det *«begynner bli seriøst»* i alderstrinnet, *«prøver vi legge til rette for at alle skal kunne være med»*, men uttrykker at dette kan være vanskelig: Han fikk eksempelvis inn en spiller som hadde hatt noen år med opphold fra idretten *«det fungerte godt i starten fordi han var ivrig»*. B2 legger frem at det er få som kommer inn sent i fotballen *«har du vært borte et år eller to mister du en god del da – da føler de seg litt bakpå [og slutter]»*. A2 er opptatt av at *«alle skal få være med»* og legger til at noen er klare kandidater for første laget og andre for andre laget. B2 beskriver i tillegg en problematikk knyttet til at de som ikke er så gode får stort fokus, noe som går på bekostning av *«de som virkelig vil noe»*. Ungdomsfotball stiller krav til grunnleggende tekniske og taktiske ferdigheter, til tross for at arenaen er preget av frafall fremfor rekruttering i denne aldersgruppen - stiller trenerne seg delvis positive til nye medlemmer.

Fotballarenaen til A1 skiller seg ut, muligens grunnet en vellykket *«veldig lavterskel»* strategi knyttet til rekruttering. Bydelen er preget av en rekke tiltak og prosjekter ledet politisk,

frivillig eller av byens idrettskrets for å bekjempe sosiale utfordringer knyttet til klasse. *«Her har man veldig ulike forutsetninger og hindringer som man ikke møter andre steder i byen, så det viktigste for oss er å ha en sånn sosial gruppe med ungdommene, slik at de har noe å gjøre på fritiden».*

Informasjonen kan i tillegg til politikk, tyde på at kultur og økonomi kan ha en påvirkning på hvor tilgjengelig og mangfoldig idretten er. De to bygdene vi har tatt for oss er av relativt lik størrelse, men i bygden til B2 har en flere gode fritidstilbud og fasiliteter; ifølge B2 har størsteparten av frafallet vært preget av at ungdommene starter i annen idrett eller blir tvunget til å velge mellom flere. B1 beskriver derimot en bygd uten spesielt mange alternativer til fotball *«vi har på en måte vært litt som en oppbevaringsplass».*

Hvilke utfordringer og muligheter finnes i arenaen og hvilke faktorer påvirker den? Empirien peker mot at 1) det er en utfordring at aktiviteter stiller høye krav til ferdigheter. Til tross for at det er ønskelig med nye medlemmer, er den generelle organisasjonens natur slik at nyrekrutterte ikke nødvendigvis mestrer aktiviteten; og 2) at kulturen og krav til ferdighet - kan variere fra lokalmiljø til lokalmiljø påvirket av dimensjoner som klasse, politikk og sosialgeografi.

4.3 Sosialfaglig kunnskap i idretten

For å finne ut hvordan en miljøterapeut i samarbeid med organisasjonen kan legge til rette for endringsarbeid, har vi undersøkt den kompetansen treneren allerede innehar, hvilke apparat og veiledningsordninger som er rundt de og hvilke instanser de samarbeider med.

Analyse av datamateriale kan tyde på en kopling mellom sosialfaglig kompetanse og bevissthet rundt hvilke overføringsverdier ungdommene tar med seg fra idretten. De trenerne som hadde en sosialpedagogisk bakgrunn var også de trenerne som så den helhetlige sammenhengen mellom idrettslig utvikling i lys av relasjonsperspektiv, miljøperspektiv og den sosiale utviklingen til utøverne.

Alle trenerne både identifiserer behov for- og ønsker mer sosialfaglig kompetanse i fotballen og i forbindelse med trenerens rolle. De uttrykker at rollen til treneren er for dårlig definert og har et høyere potensiale. A1 påstår at «*Det er mange trenere som ikke vet hvordan de skal gå frem eller hva de skal legge merke til*». I følge A2 «*hadde vært greit med fagfolk som kan fortelle hvordan du skal opptre [som trener]. De trenger ikke kunne fotball*». B1 tenker at et større fokus kan skape bedre trenere og mer forståelse da det kan være mange ulike behov og skjebner – og B2 uttrykte at fokuset på personlig utvikling fremfor den sportslige er for dårlig og syntes en skal få inn trenere som kan ungdom fremfor foreldretrenere i ungdomsidretten. Dermed er det klart at trenerne ønsker mer sosialfaglig kompetanse og fokus i klubben og/eller som en del av trenerutdannelsen.

Videre har vi funnet at trenere ikke samarbeider med andre instanser. Samtlige svarte at de ikke samarbeider med andre instanser– det er lite til ingen form for et tverrfaglig samarbeid mellom trener og for eksempel skole. B2 skildret en situasjon da flyktninghjelpen gav han ansvar for en flyktning mens de observerte på sidelinjen, han var helt uforberedt og visste ikke hvordan han skulle håndtere eller trene han som en vanlig foreldretrener. Han fant ut at han måtte ta på seg foreldrehatten og prøve å forstå, håndtere -og gjøre det beste ut av situasjonen.

Vi fant dog at to av trenerne (A2 og B1) var særlig opptatt av å inkludere og ha god tillitt ovenfor foresatte. I følge A2 er dette viktig for å forstå ungdommene; «*Det kan hende de har noe med seg i sekken, i forhold til hjemmet eller skolen – Det er sånne ting som du kan fange opp da*» (A2), han forklarer at det ofte ligger noe bak ulik atferd for eksempel om virket fraværende. B2 hadde heller et mer teknisk samarbeid med foreldre

Det er mangel på kultur og veiledningsordninger for å ta opp personlige utfordringer hos utøverne eller knyttet til rollen som trener i klubben – trenerne savnet et slikt fokus i ungdomsidretten. Klubben som arena blir heller brukt som en plattform for planlegging, organisering og mulige spørsmål og innspill knyttet til fotballtekniske øvelser. Flere av trenerne uttrykte dette som negativt; de hadde alle selv vært i situasjoner som har vært utfordrende. Alle trenere hadde dog en med-trener de kunne diskutere med.

VI fant dermed 1) at trenere med ekstern sosialfaglig kunnskap muligens er mer bevisst på hvordan hens arbeid bidrar til sosial utvikling; 2) At alle trenere identifiserte behov og uttrykte ønske om mer sosialfaglig kompetanse i forbindelse med deres rolle; og 3) - at manglende fokus på sosialfaglige temaer i trenerkurs, som veiledning i klubben og som en del av et tverrfaglig samarbeid muligens er årsaken til at fotballtrenerens opplevelse av og utøvelse i ungdomsidretten i større grad er basert på erfaring, interesse og ekstern kompetanse.

5. Drøfting

Hvordan kan organisert idrett bedre inkludere ungdom i sårbare situasjoner blir diskutert gjennom tre forskningsspørsmål. Først skal vi se hvordan vi fotballarenaen møter miljøterapeutiske verdier, og derfor hvilke potensial det er for organisert idrett som en inkluderings- og mestringsarena. Videre ser vi på mulige utfordringer knyttet inkluderingsperspektivet, før vi diskuterer hva miljøterapeut kan gjøre for at ungdommen skal få positive opplevelser med idretten.

5.1 Hvordan samsvarer idretten med verdier innenfor miljøterapeutisk arbeid?

Miljøterapeuter er opptatt av omgivelsene rundt gruppen med søkelys på de psykologiske, sosiale og fysiske forholdene og dens potensiale for læring, mestring og personlig ansvar (Vandvik, 2021). I undersøkelsen fant vi at trenerne var opptatt å skape forutsigbarhet og et trygt og sunt miljø, for eksempel knyttet til viktigheten rundt det å regulere upassende språk og atferd. Trenerens «tause kunnskap» kan forstås ved hvordan de tilrettelegger for trygghet i omgivelsene og relasjonene og dens sammenheng med sportslig utvikling. Miljøterapiens opphav var basert nettopp på en tanke av at det er en kopling mellom pasientenes omgivelser og mulig rehabilitering og utvikling (Skårderud, Haugsgjerd, & Stänicke, 2018, s. 209).

Empiri peker på at idrettssystemet har en innarbeidet kultur med tydelige roller, krav og forventinger til både trenere og utøverne samt «spilleregler» som normer og regler. Dette er noe som definerer alle kulturer, spørsmålet er derfor om de samsvarer med miljøterapeutens utviklingsfremmende mål. Dersom fotballkulturen bygger *positiv* identitet gjennom *positive* sosiale samspill med *positive* referansegrupper, er det tydelig en korrelasjon med miljøterapeutiske verdier. Fotballens etablerte kultur kan være hensiktsmessig i endringsarbeid da den ekskluderer tilfeldigheter og blir kontrollert av trenere med interesse for lagånd og felleskapets betydning for ungdommene og deres utvikling. I motsetning til miljøterapeutens forsøk på gruppebasert terapi, er derfor målgruppen muligens klar over hva

som forventes av de på fotballarenaen. Slik utelukkes i større grad tilfeldige og uheldige roller og atferd knyttet til behandling i andre omgivelser og situasjoner.

Dataanalyse kan peke på at trenerne legger til rette for utvikling gjennom mestring og motivasjon. På flere måter er arenaens struktur og innhold i tråd med miljøterapeutens myndiggjøringsmål, da kunnskapsgrunnlaget peker på at dette blir styrket av nettopp mestring, motivasjon og utvikling. Holm og Kvaran (2012) stiller seg derfor spørrende til hvorfor aktivitetsteori har vært fraværende i sosialt arbeid. Aktivitetens mål er på flere måter å få folk til å mestre, at de føler noe er unikt ved de og at den gir styrke til å vokse som mennesker (Holm & Kvaran, 2012, s. 77).

En kan tenke seg at idretten derfor er myndiggjørende fordi den gir makt til å kunne mestre andre arenaer og situasjoner. Det kan gi beskyttelsesfaktorer i et liv som ellers er preget av risikofaktorer, som i Anotovskys helseperspektiv kan gi motstandsressurser til å håndtere stressorer (Dahl, 2014). Da fritidsaktivitet kan bidra til motivasjon og mening, vil den være i tråd med utviklingsperspektiver innen salutogenetisk forståelse (Dahl, 2014) og aktivitetsteoretisk forståelse av forutsetninger for utvikling (Säfvenbom, 2005), (Simensen, 2016) og (Holm & Kvaran, 2012).

Idretten er formet av trenerens bakgrunn, interesse og erfaringer samt fotballens overordnede kulturelle og strukturelle verdier. Idrettens fokus på aktivitet og felleskap kan samsvare med miljøterapeutiske verdier og myndiggjøringsperspektiv. Neste forskningsspørsmål bygger på denne forståelsen, og retter seg mot utfordringene knyttet idretten.

5.2 Hvilke utfordringer blir fremtredende i møte med idretten? (og hvorfor er det problematisk)

Organisert idrett som arena for ungdom i sårbare situasjoner kan baseres på Bronfenbrenners økologiske modell. Alle leddene i modellen er avhengig av hverandre (Gulbrandsen, 2006, s. 51), systemene er med å forme individet og hvordan hen forholder seg til de andre systemene.

På denne måten kan en arbeide med individets utvikling og resiliens i et salutogenetisk perspektiv. For å kunne se på hvordan idretten bedre kan inkludere utsatt ungdom, vil det være nyttig med et innblikk i hva som muligens gjør de til en ekskludert gruppe og hvorfor det er problematisk.

Trenerne var opptatt av at alle skulle kunne delta i aktiviteten og «idrett for alle» ble nevnt som en verdi i flere av intervjuene. Likevel er arenaene til dels preget av frafall.

Intervjuobjektene uttrykte at de var opptatt av å møte både «bredden og toppen», men fant dette utfordrende. Til tross for at trenerne hadde et fokus på og ønsket å legge til rette for alle, fant vi at de var generelt skeptiske til hvorvidt nyrekrutterte ungdommer hadde funnet seg til rette på arenaen. Dette begrunnes i ungdomsidrettens krav til teknikk og ferdighet og at utøverne i den har hatt en eksplosiv vekst og utvikling.

Ifølge Skille (2004) ønsker unge å delta i organisert idrett, men idretten makter ikke å imøtekomme den fleksibiliteten som representerer unges fritid. De unge opplever ofte å måtte ofre andre fritidsaktiviteter og fritid for å kunne delta. Relativt få unge er forberedt på forpliktelser som krever mye tid, penger og energi for å være en del av arenaen. Ungdommens krav er derfor ofte uforenlige med «full deltakelse».

Skille problematiserer i sin artikkel idrettsforbundet nærmest monopol på drive idrett i Norge. Det gjør at organisert idrett ifølge ham er drevet av folk med preferanse for konkurranse og resultater (Skille, 2004). Idrettens krav til ferdighet og fritid kan slik tenkes å indirekte ekskludere ungdom fra den og dermed de godene som følger med, som relasjoner, nettverk, positive referansegrupper, bedre selvbilde og helse. I følge Säfvenbom fremstår barneidretten i regi av idrettsforbundet som primært sosialt- dagen barneidrettens retningslinjer ikke gjelder lenger, karakteriseres aktivitetens varemerke av en nærmest «normativ, teknikkorientert, rett- eller-galt – holdning» (Säfvenbom, 2005, s. 259).

Denne marginaliseringen er uheldig for målgruppen til miljøterapeuten da den indirekte kan bidra til ensomhet. *Redselen for å stå alene sterkere enn vi tror – det samme gjelder behovet for å føle at en passer inn*» (Raaheim, 2002, s. 134). De unge i «Ikke slipp meg!», beskriver ensomheten som ambivalent; de føler på ensomheten samtidig som ensomheten er fristed der

en slipper å forholde seg til andre mennesker (Anvik & Gustavsen, 2012, s. 168). Ensomheten har dermed en sirkulær tilbakevendende kraft på samme måte som mangel på selvinvolverte aktiviteter og kunnskap og motivasjon til å sette i gang nye aktiviteter. Ved at en unngår å sette seg i posisjoner en kan oppleve nederlag, beskytter en seg selv mot dårlig selvbilde – passivitet kan derfor tenkes å være en unngåelse-aktivitet.

Fritidskonteksten setter grunnlag for å utvikle felles interesser, vennskap og andre aktiviteter, mangel på produktive fritidskontekster gir derfor økt risiko for fremtidige utdannings- og arbeidslivsutfordringer. Som vi ser i artikkelen pekte ungdommene tilbake på barne- og ungdomsårene som spesielt utfordrende og utløsende for de utfordringene de har i dag, felles for de var at få hadde vært involvert i strukturerte fritidskontekster (Anvik & Gustavsen, 2012). Vi kan derfor se at de som ikke fikk ta del i aktiviteter og felleskap som ung lever med konsekvensene av det i voksen alder – og at de som kanskje har mest nytte av den, er de som ikke deltar.

Idrettsorganisasjonenes krav til ungdommers ressurser kan gå på bekostning av de mest sårbare og trengende ungdommene. Ifølge Anvik & Gustavsen (2012, s. 178), kan det å leve i en situasjon der det er en stor avstand mellom hva som forventes og kreves av de en – og det en ønsker og klarer å innfri – virke uutholdelig.

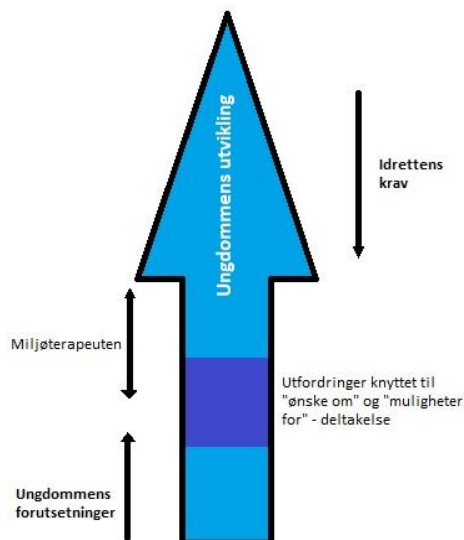
Paradokset er at idretten har et godt potensial som et økonomieffektivt og terapeutisk verktøy i arbeid med ungdom, men at den på samme måte som at en ellers utviklingsfremmende arena kan gi ungdom flere heldige sammentreff i livssituasjoner som ellers er uheldige, samt motivasjon og kunnskap til å iverksette nye aktiviteter – bidrar idretten til nettopp det motsatte – den generelle strukturen av den kan være både marginaliserende og ekskluderende.

En kan stille etiske spørsmål knyttet til hvorvidt det er ansvarlig å benytte seg av organisert idrett for de mest usikre ungdommene. Dersom en motiverer til deltakelse, og ungdommen opplever nederlag knyttet til den, kan dette virke mer negativt på selvbildet enn hen hadde i utgangspunktet (Säfvenbom, 2005, s. 75). I eksternt miljøterapeutisk arbeid med ungdom, vil en ta utgangspunkt i deres forutsetninger og derfor legge aktivitetens krav så nærme den proksimale utviklingssonen mulig.

Vi har sett at idrettskultur og struktur indirekte ekskluderer grupper grunnet dens krav, og at dette bidrar til marginalisering da utsatt ungdom som kan ha nytte av selvinvolvert aktivitet og felleskap ikke får muligheten. Videre skal oppgaven se på hva en i arbeid med barn og unge kan gjøre for bedre å møte målgruppens behov og interesser.

5.3 Hvordan kan det legges til rette for at idretten gir utsatte ungdom positive opplevelser?

Positive opplevelser i forbindelse med aktiviteten vil være grunnleggende for den potensielle effekten aktiviteten kan gi. Som vi har sett, finnes det så store utfordringer knyttet til arenaen at det i tilfeller er uansvarlig å skulle benytte den som en miljøterapeutisk arena for ungdom i sårbare situasjoner.

FIGUR 1 - GAP-MODELLEN¹ ILLUSTRER FOR OSS ET MYNDIGGJØRINGSPERSPEKTIV. DEN ER OPPRINNELIG BRUKT I SAMMENHENG MED Å TREFFE TILTAK KNYTTET TIL FUNKSJONSNEDSATTE

For at de utsatte ungdommene skal trives og mestre en arena og i et nettverk hen, ellers ikke er en del av, har vi kommet frem til at miljøterapeuten kan ha to funksjoner. Arbeide med ungdommen for å øke hens forutsetninger for å delta, samt arbeide strukturelt og kulturelt for å påvirke idrettens krav.

Øke ungdommens forutsetninger

Miljøterapi handler om å øke individets handlingsberedskap (Simensen , 2016), dette gjør en gjennom å gi de muligheten til å lære seg ny og mer hensiktsmessig atferd gjennom prøving og feiling i trygge omgivelser. Med utgangspunkt i aktivitetsvitenskap kan miljøterapeutens praksis og arbeid med unge øke deres forutsetninger for å kunne delta.

For at endring og utvikling skal forekomme må ungdommen selv ha motivasjon til å samsvare med aktiviteten. Da må ungdommene finne de emosjonelle og sosiale bidragene i interaksjonen verdifulle (Holm og Kvaran, 2013; Safvenbom, 2005; Simensen, 2006). «*Det er imidlertid i samhandlingsprosessen frem mot et eventuelt resultat at vi finner «meningen» med aktiviteten»* (Säfvenbom, 2005, s. 78).Innenfor mange fritidsaktiviteter fokuseres det på resultat, og mindre på hvordan den unge har kommet frem til det aktuelle resultatet. Her kan miljøterapeuten utgjøre en forskjell.

Aktiviteten i seg selv må møte den unges interesse og utviklingsnivå. Derfor er det viktig at miljøterapeuten har et reflekterende forhold til hva som er mest utviklingsfremmende for de ungdommene det gjelder (Levin & Ellingsen, 2015, s. 134). Menneskers utfordringer er like individuelle som individene selv – derfor er arbeidet med disse utfordringene komplekst, og den mest riktige tilnærmingen vil være å la ungdommen selv definere seg selv og sine problemer. Slik kan en sammen reflektere rundt hvorfor det er et problem og hva som skal til for at hen har det bedre. Dette illustrerer brukermedvirkningens sentrale og viktige plass i arbeidet.

En kan lete frem ungdommens ønsker og ressurser og benytte disse i det miljøterapeutiske arbeidet med ungdommen; for eksempel gjennom å tilrettelegge, støtte og gjøre aktiviteter i lag. Ifølge Säfvenbom (2005, s. 75) er det for noen lett å tilpasse seg de verdiene, rammene og kompetansene som kjennetegner ulike organisasjoner, mens for andre kan det være umulig uten støtte til å lære seg normene innad i systemet.

Det som kjennetegner miljøterapeutiske relasjoner, er at de en dag tar slutt. Mens en enda er i en terapeutisk relasjon, kan en prøve å skape nye narrativ sammen med ungdommen, det kan

ifølge Hansen endre hvordan en opplever seg selv i møte med andre (Hansen, 2006, s. 191)
En slik tilnærming kan være myndiggjørende da ungdommen kan få ressurser til å hjelpe seg selv.

Videre kan en basert på trenernes identifisering og ønske om mer sosialfaglig kompetanse og fokus, tenke seg at trenerne bedre kan tilrettelegge for mestring, læring og utvikling gjennom et tverrfaglig samarbeid med miljøterapeut. Fokus på ungdommens behov kan slik bli bedre formidlet og tilrettelagt for.

Senke idrettens krav

Å senke idrettens krav tar utgangspunkt i funn som peker på kulturelle forskjeller, struktur samt sosialfaglig interesse og behov. Intervjuobjektene representerer ulikheter mellom by, bygd, kultur og klasse. A1s fotballarena skilte seg tydelig ut, da den bevisst er strukturert for å rekruttere ungdom gjennom et lavterskeltilbud for å møte sosiale utfordringer knyttet til bydelen. Når en ser initiativet opp mot våre andre informanter, kan en forestille seg at møte med denne arenaen vil gi bedre forutsetninger for utvikling og integrering – og at varierte lavterskeltilbud i ungdommens nærområde kan gjøre at en kan finne seg selv i det sosiale landskapet.

Tilbudet i bydelen til A1 kan minne litt om den ene aktivitetstypologien «Sport City»-programmet satte i gang etter myndighetenes erkjennelse om en manglende rekkevidde på det eksisterende tilbudet. Det er et lavterskeltilbud, men innehar på mange måter de samme strukturene som en ser i de resterende klubbene vi har fått innblikk i. Skille (2004) hevder at «ekte» alternativer må ta hensyn til de vanene den utenforstående gruppen har, - for disse ungdommene er hverken interessert i tradisjonell eller vanlig idrett. Derfor må alternativene skapes utenfor idrettsorganisasjonens tradisjonelle strukturer. Likevel er initiativet i bydelen til A1 preget av et tilbud som imøtekommer en politisk og sosial etterspørsel. Dette kan si noe om mulighetene for å skape og påvirke tilbud som bedre kan møte de ungdommene miljøterapeuten er spesielt opptatt av. Slik løfter en frem både ungdommen og samfunnets interesser.

Vi tolket informantene dithen at idretten er preget av det vi ser på som en «oven-fra-og-ned» strategi, da trenerne uttrykte at ungdommene hadde liten direkte innflytelse på aktivitetens innhold. Dette bekreftes i artikkelen til Seippel (2000), norske trenere imøtekommer de fleste krav, med unntak å legge til rette for spillerinnflytelse. Ifølge Hutchinson (2010, s. 43) kan begrunnelsen for brukermedvirkning knyttes opp til begrunnelse for desentralisering av tjenester, den bør «ikke tas av fagfolk som sitter langt borte fra den virkeligheten de berørte lever i».

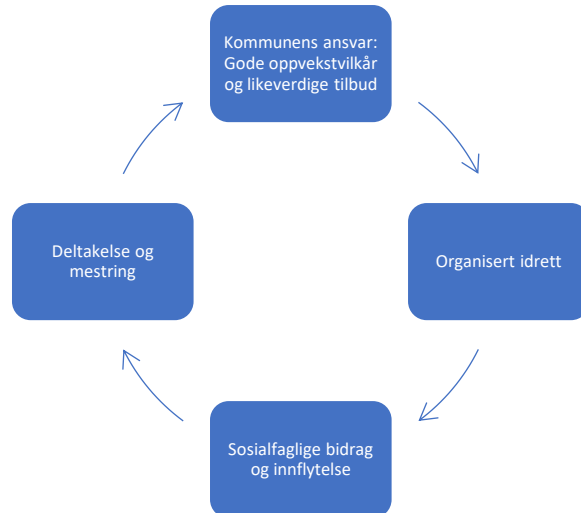
Ifølge Skille (2004) møter ikke idrettens krav ungdommens fleksibilitet. (Coalter, 2012) refererer til resiliensfremmende faktorer ved idretten, de innebærer også utøvernes muligheter til å påvirke og ta beslutninger. Dette kan tolkes som at idrettsorganisasjonenes struktur bør endres slik at flere ungdommer får mulighet til å definere og påvirke arenaen de selv ønsker være en del av - fremfor at ungdommen må tilpasse seg den kulturen/strukturen idretten ser ut til å være *preget av*. Da organisert idrett har både en offentlig og politisk rolle i samfunnet, bør den fra et inkluderingsperspektiv utforme alternativer til den idretten som virker marginaliserende. Dette kan gjøre at ungdom kan ha positive opplevelser i møte med idretten.

Det er de som arbeider med barn og ungdom sitt ansvar å identifisere og evaluere tilbud som angår unges trivsel og utviklingsmuligheter. Det er kommunens ansvar å sørge for at fritidskontekster og aktiviteter er likeverdige og ikke-diskriminerende. Tilbud som fremmer innbyggernes helse, trivsel og utvikling er forankret i (Folkehelseoven, 2011, §4), samt Barnevernsloven (2018, §1-1). Dette fordi ansvaret er særlig knyttet til primærkommunen der sosialarbeiderne ofte er sysselsatt. Dette gir de ifølge Hutchinson et tydelig mandat (2003 s. 29) og hovedrollen til sosialarbeideren er gjerne i form av en katalysatorrolle når samfunnsarbeid i nærmiljøet tas i bruk. Hens funksjoner er knyttet til å tilrettelegge, kjenne systemet, inspirere, støtte, koordinere, utforme og løse konflikter (Hutchinson, 2010, s. 146).

«Et terapeutisk miljø er et levende, tenkende, undersøkende felleskap som må være i bevegelse for ikke å stagnere» (Skårderud, Haugsgjerd, & Stänicke, 2018, s. 208).

Organisasjonen som helhet kan ha nytte av miljøterapeutisk evaluering av praksis, struktur, tilbud og egen grunnleggende holdning gjennom ekstern sosialfaglig veiledning. Som en veileder gjennom et samarbeid lokalt vil miljøterapeuten få indirekte innflytelse på organisert

idrett, og bedre tilrettelagt og formidlet behov rettet mot utsatt ungdom. Figur 2 illustrerer et slikt samarbeid.

FIGUR 2 VISER HVILKEN ROLLE MILJØTERAPEUTEN KAN HA FOR Å TILRETTELEGGE OG PÅVIRKE FOR POSITIVE OPPLEVELSER I IDRETTE

For at utsatt ungdom kan få positive opplevelser av idretten kan miljøterapeuten øke forutsetningen til ungdommen, samt bidra til å endre idrettens struktur og kultur ved å heve brukerperspektivet i utformingen av attraktive alternativer i organisert idrett. Miljøterapeuten kan også ha en viktig rolle innad i systemet, da det var ønskelig med et mer sosialfaglig fokus og der vi identifiserte mangel på veiledningsordninger og apparat rundt trenerne. Dersom miljøterapeuter retter et fokus og påvirker idrettsorganisasjonen og dens rekkevidde, kan dette bidra til at idretten gir utsatt ungdom positive opplevelser i møte med idretten. Organisasjonen kan også i høyere grad leve opp til sitt slagord «idrett for alle».

6. Konklusjon: Hvordan kan organisert idrett bedre inkludere ungdom i sårbare situasjoner?

Innsikten i organisert idrett har gitt oss kunnskap om arenaen. Vi har sett at verdiene og innholdet i fotballkulturen er både inkluderende og myndiggjørende. Oppgaven viser likevel at det finnes utfordringer knyttet til inkluderingsperspektivet på fotballarenaen da den er knyttet til en konkurranseorientert struktur. Slik ekskluderer ungdomsidretten ulike grupper grunnet dens krav og kultur - også utsatt ungdom som kunne hatt god nytte av å være involvert i aktivitet sammen med jevnaldrende. Kravene i idretten gjør at det risikabelt å benytte seg av arenaen som en miljøterapeutisk tilnærming da ungdommen kan oppleve nederlag og derav få et dårligere selvbilde.

For at idretten bedre skal inkludere ungdom i sårbare situasjoner må den kunne gi ungdommen positive opplevelser - da blir aktiviteten opplevd som meningsfull og en kan oppleve mestring – en forutsetning for utvikling. Miljøterapeuten kan tilrettelegge på to nivåer. For det første individuelt med utgangspunkt i aktivitetsvitenskap. Dette innebærer å forberede ungdommen, støtte og hjelpe hen slik for et bedre utgangspunkt for mestring i møte med idretten. Miljøterapeuten kan også prøve legge til rette for individet i landskapet gjennom et tverrfaglig samarbeid med trener.

Videre kan miljøterapeuten arbeide strukturelt og kulturelt for å senke idrettens krav ved å formidle og tilrettelegge for at ungdommen kan få mulighet til å påvirke fritidstilbudene slik at ungdom i sårbare situasjoner i høyere grad finner deltakelsen meningsfull. Det ligger blant annet i kommunens ansvar å legge til rette for gode oppvekstsvilkår og derav gode og inkluderende fritidstilbud. Et samarbeid kan tenkes å være både økonomieffektivt og til «barnets beste».

Oppgaven er preget av begrensninger knyttet til tid og omfang. Vi har fått et lite innblikk i en del av idrettsarenaen og utfordringer og muligheter knyttet til denne. Oppgaven har sett at det er potensiale for å bedre inkludere ungdom i sårbare situasjoner, og at vårt fagmiljø kan ha en viktig rolle og innflytelse knyttet til å tilrettelegge og skape tilbud som bedre imøtekommer

ungdommenes forutsetning og interesse. Videre forskning bør se konkret på hvordan en kan iverksette politiske strategier for å møte dette behovet.

7. Bibliografi

- Andersen, S., & Helweg-Larsen, K. (2008). *Børns fysiske aktiviteter i skole og fritid: Er sosialt utsatte barn fysiske inaktive og har det betydning for deres helbred og trivsel?* Statens Institut for Folkesundhet: Syddansk Universitet.
- Anvik, C. H., & Gustavsen, A. (2012). *Ikke slipp meg! Unge, psykiske helseproblemer, utdanning og arbeid.* Bodø: Nordlands Forskning.
- Bakken, A. (2019). *Idrettens posisjon i ungdomstida.* Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
- Bakken, T., & Løkke, J. (2020). Viktige begreper. I T. Bakken, *Håndbok i Miljøterapi: Til barn og voksne med kognitiv funksjonshemming* (ss. 40-48). Bergen: Fagbokforlaget.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020, November 30). *Hva er barnevernsreformen.* Hentet fra Bufdir: https://bufdir.no/Barnevern/reform/om_reformen/
- Barnevernsloven. (2020). *Lov om barnevernstjenester.* Hentet fra LOV-2020-06-19-89: <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100/§1-1>
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2010). *Kvalitative Metoder.* København : Hans Reitzels Forlag.
- Bunkholdt, V. (2002). *Psykologi.* Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Bunkholdt, V., & Kvaran, I. (2019). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid.* Gyldendal.
- Busch, T. (2013). *Akademisk Skrivning: for machelor- og masterstudenter.* Bergen: Fagbokforlaget.
- Coalter F. 'There is loads of relationships here': Developing a programme theory for sport-for-change programmes. *International Review for the Sociology of Sport.* 2013;48(5):594-612. doi:[10.1177/1012690212446143](https://doi.org/10.1177/1012690212446143)

- Dahl, U. (2014). Et salutogent perspektiv. I E. Skærbæk, & M. Nissen, *Psykososialt arbeid: fortellinger, medvirkning og fellesskap* (ss. 115-132). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Folkehelseloven. (2011). *Lov om Folkehelsearbeid*. Hentet fra LOV-2011-06-24-29: <https://lovdata.no/lov/2011-06-24-29/§4>
- Gulbrandsen, L. (2006). Urie Bronfenbrenner: En økologisk utviklingsmodell. I L. Gulbrandsen, *Oppveks og psykologisk utvikling: Innføring i psykologiske perspektiver* (ss. 50-71). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hansen, B. R. (2006). Kapittel 6 Daniel Sterns utviklingsmodell. I L. M. Gulbrandsen, G. H. Nilsen, P.-E. Binder, L. Smith, B. R. Hansen, K. Hundeide, . . . J. Skjerve, *Oppvekst og psykologisk utvikling* (ss. 172-201). Oslo: Universitetsforlaget.
- Heggen, K. (2004). *Risiko og Forhandlinger: Ungdomssosiologiske emner*. Oslo: Abstrakt Forlag AS.
- Holm, J., & Kvaran, I. (2012). Hva er aktivitet? I I. Kvaran, & J. Holm, *Barnevernsfaglig miljøterapi* (ss. 76-87). Oslo: Cappelen Damm Høyskoleforlaget.
- Hutchinson, G. S. (2010). *Samfunnsarbeid. Mobilisering og deltakelse*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Larsen, E. (2018). *Miljøterapi med barn og unge; Organisasjonen som terapeut*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Levin, I., & Ellingsen, I. T. (2015). Relasjoner i sosialt arbeid. I *Sosialt arbeid: en grunnbok* (ss. 112-124). Oslo: Universitetsforlaget.
- NIF. (u.d.). *Idrettsforbundet*. Hentet 02.05.2021 fra Ungdomsidrett: <https://www.idrettsforbundet.no/tema/ungdomsidrett/>
- Olkowska, A., & Landmark, B. (2016). *Miljøterapi - Prinsipper, perspektiver og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Oltedal, S., & Eide, S. B. (2015). Kapittel 5. Verdiens betydning for vår forståelse og vår handling. I I. T. Eliingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe, *Sosialt Arbeid, En grunnbok* (ss. 80-96). Oslo: Univeritetsforlaget.

- Oslo Economics. (2019). *Nasjonal Kartlegging av Fritidskortordninger* . Oslo: Oslo Economics .
- Raaheim, A. (2002). *sosialpsykologi*. Bergen : Fagbokforlaget.
- Saldaña, J. (2013). *The Coding Manual for Qualitative Researchers* . London: Sage.
- Seippel, Ø. (2004). *Treneren: Konkurrans, glede og samhold og medbestemmelse*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Simensen , H. (2016, Juni 19). Aktiviteter i en miljøterapeutisk kontekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, ss. 100-109.
- Eivind Å. Skille (2004) Sport for All? The ‘Sports City Programme’ in Norway, *Sport in Society*, 7:2, 192-210, DOI: [10.1080/1461098042000222261](https://doi.org/10.1080/1461098042000222261)
- Skodvin, A. (2012). Lev Semjonovitsj Vygotskij: Utvikling i kulturhistorisk perspektiv. I L. M. Gulbrandsen, G. H. Nielsen, P.-E. Binder, L. Smith, R. B. Hansen, K. Hundeide, . . . J. Skjerve, *Oppvekst og psykologisk utvikling* (ss. 226-246). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skogen, J., Smith, O. R., Aarø, L., Siqveland, J., & Øverland, S. (2018). *Forebygging blant Barn og Unge: Barn og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak. En kunnskapsoversikt*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Skårderud, F., Haugsgjerd, S., & Stänicke, E. (2018). *Psykiatriboken: Sinn - Kropp - Samfunn*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Säfvenbom, R. (2005). *Fritid og aktiviteter i moderne oppvekst. Grunnbok i aktivitetsfag*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative Forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Vandvik, I. H. (2021, Januar 18). *Store Norske Leksikon*. Hentet fra <https://sml.snl.no/milj%C3%B8terapi>

Vedlegg 1: Intervjuguide

Bakgrunn	<p>Hvem er du? –</p> <ul style="list-style-type: none">- hva slags idrett er du trener for?- Hvilket arbeid driver du med utenom idretten? <p>Hvorfor er du trener, hvordan ble du rekruttert?</p> <p>Hvilken ekstern kompetanse og erfaringer tar du med deg inn i arbeidet med unge?</p> <p>Har du hatt kurs i forbindelse med arbeidet som trener?</p> <ul style="list-style-type: none">- Hva har disse gått ut på? <p>Har du gjennom kursene fått trening i å jobbe og forebygge sosiale utfordringer/problemer?</p>
Idrettslaget/målguppen	<ul style="list-style-type: none">- Hvilken gruppe trener du for øyeblikket? Alder, fokuset (konkurranse, lavterskel)- Hvordan vil du karakterisere gruppen du trener? – Er det sammensatt av individer fra ulike sosiale klasser/fra ulike levekår, ulike bakgrunn? Skiller dette laget seg ut på noen måte?- Hvordan tror du at din rolle som trener blir formet av miljøet du trener i/for?
Rollen som trener	<ul style="list-style-type: none">- Kan du si litt om hvem du er/og ønsker å være og få til som trener?- Hvor representativ er du/din måte å arbeide på og dine mål i forhold til andre trenere? (også i klubben) (en typisk trener)
Sosiale utfordringer	<ul style="list-style-type: none">- Hvilken relasjon har du til ungdommen? (er du bare trener; eller oppfatter du at du har en større rolle /tillitt ovenfor de)- Kjenner du de i den grad at du kan fange opp dersom det er noe som er vanskelig for de, (både sportslig og privat?).- Anser ungdommene deg som en trygg voksenperson/ og henvender de seg til deg for å snakke om private ting? (i hvilken grad er dette av din interesse; samt er dette naturlig /unaturlig i miljøet?

	<ul style="list-style-type: none"> - Tror du at ungdommen tar med seg elementer fra idretten inn i skolen/annen fritid?
Frafall og inkludering	<ul style="list-style-type: none"> - Kan du si litt om det sosiale miljøet på laget? - Hvilket fokus har du/idrettsklubben på miljøet på laget? Og kan du gi eksempler på konkrete tiltak som er rettet mot dette - Hvor lavterskel er idretten? – er det mulig å bli en del av laget nå uten selv med tekniske og sportlige mangler? Hvordan vil det oppleves for en som ønsker å delta for første gang? - Hva tenker du er hovedtrekkene til de ungdommene som faller ut av idretten på ditt lag/generelt? - Hva gjør dere spesifikt for å prøve å forhindre frafall? - Er alle utøverne inkludert når det skal spilles kamper? - I hvor stor grad er ungdommen med å påvirke idretten og innholdet i den? - Hvilket fokus har dere på å skape mestringsfølelser, og personlig og sportslig utvikling?
Samarbeid	<ul style="list-style-type: none"> - Kunne du hatt bruk for/ønsket deg en mer sosialfaglig kompetanse i arbeidet; slik at en i høyere grad kan jobbe gjennom idretten for å gi ungdom ressurser de kan benytte seg av i på andre arenaer/et livsløpsperspektiv? - Hvordan kan du forestille deg at dette skal kunne bli gjort?